

Tekst 1

Tekst 1, tekst 2 en tekst 3 hebben alle betrekking op hetzelfde thema en zijn geschreven naar aanleiding van een intern discussiestuk van het bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Naast vragen over iedere tekst afzonderlijk bevat dit examen ook enkele overkoepelende vragen over deze drie teksten.

Meer filosofie!

(1) Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau¹⁾ zijn we op dit moment doodsbang voor terroristen, maar volgens mensen die het weten kunnen, is dat een lachertje. Ons bedreigt een veel groter gevaar: robots.

(2) Een paar maanden geleden waarschuwde een van onze bewindslieden dat robots de arbeidsmarkt veroveren. Ze zijn “goedkoop, snel, nooit ziek, werken 24 uur per dag, vragen nooit om loonsverhogingen, worden niet vertegenwoordigd door vakbonden en staken niet.” Deze minister maakte zich vooral zorgen over de dreigende werkloosheid van laaggeschoolden wanneer robots het eenvoudige werk overnemen. Maar het duurt niet lang meer of je wordt beter geopereerd door een machine dan door een chirurg. Iedereen wordt bedreigd.

(3) En dan? Hoe gaat onze maatschappij eruitzien? Er liggen nog veel heftiger doemscenario's in het verschiet. Vorige week waarschuwde de Britse natuur- en wiskundige Stephen Hawking voor een catastrofe: in de toekomst zullen robots niet alleen ons werk overnemen, maar alles. Wanneer machines voor zichzelf gaan denken, kunnen ze de mens gemakkelijk overtroeven – en zelf nog weer intelligentere systemen ontwikkelen. Voor je het weet, is de mens compleet overbodig geworden. Hawking vindt dat we vast koloniën op andere planeten moeten stichten

om de robots op tijd te kunnen ontvluchten, wat zijn waarschuwing helaas meteen weer in het domein van de sciencefiction plaatst. Ook Tesla²⁾-oprichter Elon Musk waarschuwt steeds voor een opstand van de machines. En in zijn bestseller *Superintelligence* roept de filosoof Nick Bostrom op kunstmatige intelligentie te ‘vullen’ met menselijke waarden, zodat we in de toekomst niet geconfronteerd worden met geniale machines die er een onmenselijke logica op nahouden.

(4) Maar welke menselijke waarden? Nieuwe technologie stelt ons voortdurend grote vragen. Geen technische vragen, maar ethische vragen. Wat is juist, wat is menselijk, wat is natuurlijk? Hoe ver mag je gaan? In deze krant verscheen een uitdagend opiniestuk van Annemarie Haverkamp, moeder van een ernstig gehandicapte zoon, waarin ze zich verzet tegen het bijna “pastorale beeld van inschikkelijke gehandicapten die per definitie lief, vrolijk en simpel zijn.” Er is nu een verbeterde prenatale test beschikbaar, waardoor chromosomale afwijkingen bij een ongeboren kind gemakkelijker (en veiliger) kunnen worden vastgesteld. Hoe populair programma's als *Down with Johnny*, *SynDROOM* en *Down for Dummies* ook zijn, wanneer ouders te horen krijgen dat hun kind waarschijnlijk met Down geboren zal worden, besluiten velen van hen tot abortus. Volgens critici koersen we af

op een *Brave New World*³⁾ zonder enige menselijke oneffenheid. Het is
80 ook al mogelijk een aangeboren
neiging tot gewelddadig gedrag te
detecteren – meteen ingrijpen dus?
(5) In een nieuw boek, *The Meaning
of Human Existence*, zegt de wereld-
85 beroemde bioloog Edward O. Wilson
het onomwonden: de wetenschap
kan niet zonder de geestesweten-
schappen. De humaniora zijn geen
franje, geen geldverslindend en on-
90 nuttig vermaak voor mensen die
zichzelf ergens op een vluchtstrook
langs de maatschappelijke snelweg
hebben geparkeerd. Door middel van
technologie wordt de mens tot mees-
95 ter van de evolutie – hoe gaan we die
vormgeven? Wilson: “Wanneer ro-
bots ons steeds meer werk uit han-
den nemen en beslissingen nemen,
wat blijft er over voor mensen om te
100 doen? Willen we echt biologisch
concurreren met robots door middel
van hersenimplantaten en genetisch
verbeterde intelligentie en genetisch
gemanipuleerd sociaal gedrag?”
105 **(6)** Het zijn de grote vragen van deze
tijd – en de zogenoemde kennis-
economie zal er geen antwoord op

geven. De huidige regering lijkt vol-
komen in de ban van de idee van
110 technologie als motor van de eco-
nomie. Alles wat niet instrumenteel
gebruikt kan worden, geldt als onnut-
tig, als overbodige luxe. De kennis in
een kenniseconomie is louter tech-
115 nisch, er is geen plaats voor diepere
beschouwing van de dilemma’s die
van alle kanten op ons afkomen.
(7) Uitzoeken wat het betekent mens
te zijn, doe je maar in je vrije tijd.
120 Aan de Nederlandse universiteiten
staan de geesteswetenschappen
onder druk. De Erasmus Universiteit
heft binnenkort de faculteit filosofie
op, omdat te veel studenten filosofie
als bijvak nemen en de universiteit
125 daarvoor geen geld van de overheid
krijgt. Het is even stupide als
schandalig! Volgens de wetenschap-
per Wilson zouden juist alle studen-
ten filosofie als bijvak moeten volgen:
130 “Het bestuderen van de relatie tus-
sen de bètawetenschappen en de
geesteswetenschappen zou de kern
van alle onderwijs moeten zijn.” Niet
135 minder filosofie, méér filosofie. Geen
luxe – noodzaak.

*naar: Bas Heijne, Meer filosofie!
uit: www.nrc.nl, 14 december 2014*

*Bas Heijne (1960) is een Nederlandse schrijver die met regelmaat essays
en columns publiceert in onder meer NRC.*

noot 1 Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) is een instituut dat sociaal-
wetenschappelijk onderzoek verricht in opdracht van de overheid.

noot 2 Tesla: Amerikaanse producent van elektrische auto’s

noot 3 *Brave New World*: een sciencefictionroman uit 1932 van de Britse schrijver
Aldous Huxley. In het boek wordt een maatschappij beschreven die dankzij de
voortgang van wetenschap en technologie ideaal lijkt, maar waarin alle
mensen verloren is gegaan.